

PÁZMÁNY BŰNBÁNATI ZSOLTÁRAI A PRÉDIKÁCIÓK TÜKRÉBEN

BÁN IZABELLA

Már sokan foglalkoztak a kérdéssel, vajon ki fordította Pázmány *Imádságos könyve* hét bűnbánati zsoltárát. A hagyomány Nyéki Vörös Mátyásnak tulajdonította, Frick József Balassi Bálint keze nyomát próbálta bizonyítani.¹ A legkézenfekvőbb érvek Szabó Ferencről származnak, aki Pázmánynak tulajdonítja a fordításokat az 50. zsoltár kivételével.² Ebből kiindulva Kozelka Henriettel összehasonlítottuk az *Imádságos könyv* zsoltárainak szövegét Pázmány prédikációinak zsoltáridézeteivel – nekem jutott a második kötet tanulmányozása.³ Az RMKT XVII. század 2. kötetét⁴ és a századfordulós Pázmány-kiadást⁵ használtuk.

A prédikációk második kötetének zsoltáridézeteit a következő táblázatban hasonlítottam össze az *Imádságos könyv*ben található Nyéki Vörös Mátyásnak tulajdonított zsoltárokkal:

Bibliai hely	Pázmány prédikációjában	<i>Imádságos könyv</i> zsoltárai	Biblia (Szent Jeromos Bibliatársulat) ⁶
Zsolt 6,3	Sana me Domine, quoniam infirmus sum: igen nyomorult beteg vagyok, gyógyícs-meg-engem (<i>Húsvét-után V. vasárnap – Az imádságról</i>)	De konyörülj raytam, Mert megh nyomorodtam, Megh büzhöt sebeimben.	Könyörülj rajtam, Uram, mert erőtlen vagyok, gyógyíts meg, Uram, mert csontjaim remegnek

¹ FRICK József, *Pázmány Imádságos könyvének hét bűnbánó zsoltára*, Kalazantinum, 1908–1909/4, 2–3.

² SZABÓ Ferenc, *Pázmány Péter Imádságos könyvének hét bűnbánati zsoltára = A zsoltár a régi magyar irodalomban: A Csurgón 2007. május 24-27-én tartott konferencia előadásai*, szerk. PETRÓCZI Éva, SZABÓ András, Bp., Károli Gáspár Református Egyetem – L'Harmattan, 2011 (Károli könyvek – Tanulmánykötet), 125–132.

³ A gondolat a csurgói konferencián, Hargittay tanár úr fejében fogalmazódott meg – köszönjük Neki a lehetőséget!

⁴ *Régi magyar költők tára*, 17/2, kiad. JENEI Ferenc, KLANICZAY Tibor, KOVÁCS József, STOLL Béla, Bp., Akadémiai, 1962.

⁵ PÁZMÁNY Péter *Összes munkái*, I-VII, Bp., Budapesti Királyi Magyar Tudományegyetem Hittudományi Kara, 1894–1904.

⁶ *Ó- és Újszövetségi Szentírás a Neovulgáta alapján*, Bp., Szent Jeromos Bibliatársulat, 1999².

Bibliai hely	Pázmány prédikációjában	Imádságos könyv zsoltárai	Biblia (Szent Jeromos Bibliatársulat)
Zsolt 142,6	Anima nostra, sicut terra sine aqua; a mi lelkünk sovány volt, mint a vízeten föld (<i>Aldozó, vagy Urunk menybe-menetele napján</i>)	Ki teriesztet kezem, El száradot sziuem, Mennyei harmatot kér	Kitárom feléd kezemet, lelkem utánad eped, mint a szomjas föld.
Zsolt 142,6	Ha a Szent Lélek vízával nem öntöztetik a mi lelkünk, olyan, mint a föld eső-nélkül: Anima nostra sicut terra sine aqua tibi (<i>Pünköszt napján</i>)	Ki teriesztet kezem, El száradot szivem, Mennyei harmatot kér	Kitárom feléd kezem, lelkem utánad eped, mint a szomjas föld.
Zsolt 129,7	A Christus érdeme bévségesen elég üdvösségünkre (<i>Pünköszt napján</i>)	Israelt vetkéből undok alnakságból, te mented ki foghságból.	várja Izrael az Urat, mert az Úrnál van az irgalom, és bőséges nála a szabadítás.
Zsolt 101,28	Idem ipse ast, et anni ejus non deficient; mindenkor egy állapotban maradván, nem fogynak esztendei (<i>Pünköszt-után I. vasárnap – A Szent Háromság egy bizony Istenről</i>)	Az üdök nem artnak Neked, mert nagy hatalmad	Te azonban ugyanaz maradsz és éveid nem fogynak el.
Zsolt 101,28	az ő esztendei soha el nem fogynak (<i>A szent háromságról</i>)	Az üdök nem artnak Neked, mert nagy hatalmad	Te azonban ugyanaz maradsz és éveid nem fogynak el.
Zsolt 101,28	mert ő halhatatlan és azon egy állapotban marad, akár-mint veszszenek vagy újjúllyanak a több állatok (<i>Pünköszt-után XXII. vasárnap – Minnyájan Istené vagyunk, és hasonlatosságát viseljük</i>)	Az üdök nem artnak Neked, mert nagy hatalmad	Te azonban ugyanaz maradsz és éveid nem fogynak el.
Zsolt 101,28	Jesus Christus heri et hodie, ipse in sæcula, régen és most és örökké megmaradsz. (<i>Szent Péter és Pál apostol napján – Szent Péter Apostolról</i>)	Az üdök nem artnak Neked, mert nagy hatalmad	Te azonban ugyanaz maradsz és éveid nem fogynak el.
Zsolt 6,8	a harag, Turbat oculum, megháborítja az ember okosságának lelki szemeit (<i>Pünköszt-után V. vasárnap – A gyilkosságról és haragról</i>)	Tölled el vettettem, S' csiak bé nem nyellettem, Ellenségim torkátul.	Szememet a bánat homályossá tette, aggá lettem sok ellenségem miatt.
Zsolt 31,9	ne úgy ély ... Sicut equus et mulus, quibus non est intellectus; mint az okatlan állatok (<i>Pünköszt-után IV. vasárnap – Hogy minden cselekedetünket Isten tisztességére kel igazítanunk</i>)	Azért öszuérékhöz, Bünösök, s' louakhoz, Hasonlók ne legyetek. Mert ha szép intésnek, Isten keresének, Nem enged keménységtek. Hám, fék, szabla, s' ostor, Délczeg louat megh tör, Bünötökben el vesztek.	Ne legyetek értelmetlenek, mint a ló és az öszvér: amelyeknek fékkel és zablával kell szorítani az állat, másként nem közelednek hozzád.

Bibliai hely	Pázmány prédikációjában	Imádságos könyv zsoltárai	Biblia (Szent Jeromos Bibliatársulat)
Zsolt 37,14	Turbatus sum et non sum locutus; mikor megbúsult, lakatot vetett szájára és mind addig nem szóltott (<i>Pünköst-után V. vasárnap – A gyilkosságról és haragról</i>)	De én néma voltam, Fületem be dugtam, Bekeséggel szenedtem.	Olyanná lettem, mint az, aki nem hall, mint akinek nincs védekező szó a szájában.
Zsolt 6,9	És hogy a sírást hamaréb füléhez bocsátta, Exaudit Dominus vocem fletus; hamaréb meghalgattya (<i>Szent Mária Magdolna napján – Igaz penitencia példája</i>)	Mert az magas menyben, Isten eleiben, Hatot siralmas versem.	El tőlem mind, ti gonosztevők, mert az Úr meghallgatta sírásom szavát!

Az összevetés során nem voltak szó szerinti egyezések, ezért ez alapján nem bizonyítható Pázmány szerzősége. Észrevehető ugyanakkor, hogy ugyanazt a zsoltár-idézetet Pázmány egy másik helyen másképpen fordítja. A táblázatban félkövérrel szedett számok az azonos bibliai helyeket mutatják, így látható, hogy a Zsolt 142,6 versnek két különböző, a Zsolt 101,28 versnek pedig négy különböző fordításával találkozhatunk a prédikációk második kötetében. Itt is az látszik, mint azt már sokan megállapították, hogy Pázmány a kontextusnak megfelelően, maga fordította a bibliai szövegeket.

A táblázatban található két zsoltárverset megtaláltam a prédikációk első kötetében is, 142. zsoltár 6. versét egy helyen, a 129. zsoltár 7. versét három helyen idézi, és ahogy az alábbiakban olvasható, itt sem találunk egyezéseket:

Zsolt 142,6: „anima mea sicut terra sine aqua tibi; istenre-néző dolgokban olyan a mí lelkünk mennyei harmat-nélkül, mint a száraz föld eső-nélkül” (*Advent III. vasárnap – Mely üdvösséges a magunk-ismerése*)

Zsolt 129,7: „bővségesb lenne szabadítása” (*Advent IV. vasárnap – Christus igaz Szabadító; és az ő jöveteléhez, szent étellel kell készülni*)

„Nem csak azért jöve az Isten Fia e világra, hogy bévséges váltságot szerezzen” (*Víz-kereszt-után III. vasárnap – Hogy minden dolgainkat Isten akarattyához kel alkalmaztatnánk*)

„copiosa redemptio, bévséges lenne fizetésed” (*Nagy pénteken – A Christus szenvedésének egész rendiről*)

Büky Béla Pázmány Biblia-használatáról és idézetfordításairól a következőket állapította meg. Általában a latin idézeteket tartalmilag tolmácsolja. Találunk azonban olyan idézetet, melyet szó szerint idéz. Ezeket összevetve azokkal a bibliai szövegekkel, melyeket Pázmány használhatott, nincsenek tökéletes megfelelések. Elmondható tehát, hogy Pázmány arra törekedett, hogy a tartalom az adott szövegekörnyezetben a legjobban kifejeződjön.⁷

⁷ BÜKY Béla, *Milyen magyar Bibliát használt Pázmány Péter?*, Vigília, 1981, 81–84.

Szabó Ferenc csurgói előadásában Pázmány szerzősége mellett érvel. Pázmány az 1606-os első kiadásba az 50. zsoltár mellé odaírta: „Balassa Ba”, amivel azt is jelezte, hogy a többi nem az ő műve. Hagyományosan Nyéki Vörös Mátyásnak tulajdonítják a többi zsoltárt, viszont az ő szerzősége sincs kellőképpen bizonyítva. Mihálykó János eperjesi evangélikus prédikátor 1609-ben kiadja az *Imádságos könyv* nagy részét protestáns használatra. Pázmány 1610-es kiadásában örül sikerének, de szerzői jogaira hivatkozva megjegyzéseket tesz a protestáns kiadásra. Szabó Ferenc arra a kijelentésre, hogy Pázmány nem írt verseket, hivatkozik a Pázmány-bibliográfia „versek” mutatójára. Balázs Gézát idézve elmondható Pázmány stílusáról és nyelvéről, hogy „határozott zenei törekvéseket mutat. Pázmánynak természetes a rímes, illetve a ritmikus próza, hiszen kezdeti fokon nyilvános szöveg leginkább ének lehetett (ma is gyakran éneklik a szöveget a papok).” Ezen kívül Sík Sándor felfigyelt arra, hogy a Balassi-strófa szerkezetét - „alapsejtjét” - megtaláljuk prózai műveiben.⁸

Az összevetés során nem találtam szó szerinti egyezéseket, de úgy gondolom, Büky Béla és főleg Szabó Ferenc érveire támaszkodva, továbbra sem szabad kizárni Pázmány szerzőségét.

⁸ SZABÓ, *i. m.*, 125–132.